

## Barnomsorgen — myndighet eller service?

EN 16-ÅRIG yngling, intagen på en institution, rymde till sitt föräldrahem så snart tillfälle gavs. Han återkom regelbundet till institutionen — misshandlad: Blåmärken i ansiktet, en gång med bräckt näsben, en annan gång med "fläskläpp" och ett par tänder utslagna, kläderna blodiga och sönderrivna.

Psykologen frågade honom: "Varför tar du dig alltid hem — du vet att det bara blir stryk?" Vartill ynglingen svarade: "Ja, det är alltid fylla och bråk och slagsmål hemma. Jag vet att det är ett jävla dåligt hem jag har — men det är det enda hem jag har".

Svårigheter som möter vid försök att hjälpa barn och ungdomar som far illa, illustreras av denne ynglings bundenhet vid ett hem, där han uppenbarligen för otroligt illa både kroppsligt och psykiskt. Han är i behov av avancerad psykisk hjälp för att bearbeta sin fixering vid ett omöjligt hem, att mogna till en självständighet som gör honom fri från uppenbarligen skadliga familjeband. Det gäller här att låta myndighetsingripandet innefatta en service, som berörda parter kan acceptera.

I boken *Barn som far illa*, med underrubriken *Behandlarens dilemma* (W & W) av socionomen Kari Killén Heap exemplifieras svårigheterna att hjälpa utsatta barn genom uppföljning av 14 familjer i vilka barnen misshandlats, vanvårdats eller på annat sätt haft det dåligt och därför tagits in på barnklinik.

### □ Samarbets-svårigheter

Författaren menar att svårigheterna i omsorgsarbetet framför allt hör ihop med bristande samarbete mellan olika handläggande instanser. Endast något enstaka barn i de 14 familjerna utvecklades under observationstiden harmoniskt. Flertalet fick ingen eller endast ofullständig hjälp. "Hälften är så psykiskt skadade att de sannolikt får stora svårigheter att handskas med de utmaningar de ställs inför senare i livet som ungdomar och vuxna".

Författaren anser bristande kunskaper, överidentifiering med föräldrarna och orealistisk tilltro till alla föräldrars förmåga att bli hyggliga föräldrar, bidrar till att försena ett behövligt ingripande. Mest tycker hon att det brister i samarbetet med läkare och kliniska psykologer.

### □ Hierarkiska problem?

Bakgrunden till det bristande samarbetet menar Kari Killén Heap är hierarkin inom vårdsektorn: Läkare och psykologer accepterar inte som koordinator i utredningsarbetet en socionom, eftersom denna yrkeskategori har lägre status än de själva, vilket gör att socionomen i samarbetet har svårt att vinna gehör för sina synpunkter.

Det är möjligt att det är så i Norge, där författaren, själv socionom, gjort sin utredning. Det stämmer dock inte överens med mina erfarenheter i Sverige efter många års samarbete med handläggare och utredare av olika kategorier. Samarbetet fungerar visserligen inte alltid så som man skulle önska, men detta har enligt min erfarenhet berott på två omständigheter: För det första en alltför hård arbetsbelastning på alla handläggare, vilket försvårat kontinuerlig uppföljning av såväl samarbete som aktuella ärenden, för det andra organisatoriska brister, som förorsakat en mängd onödigt dubbelarbete.

### □ Konsulent-service

Kari Killén Heap ägnar ett särskilt kapitel åt förslag som bygger

på resultaten av efterundersökning av barn från de 14 familjer, som ingått i hennes projekt och vårdats på barnklinik. Hon redogör för en mängd åtgärder, allra först tillgång på konsultservice från socialförvaltningens sida, en service till alla som arbetar med barn: Förskolepersonal, lärare, BVC-sköterskor, skolsköterskor, läkare, psykologer, psykiatrer och socialarbetare.

Konsultationerna bör leda till en behandlingsplan för såväl det aktuella barnet som dess familj. Författaren talar ofta om "tvärfackligt" samarbete. Man är inte riktigt vän att möta uttrycket "tvärfackligt" i detta sammanhang, men det kan väl tänkas passera, om man bortser från associationerna till fackföreningsarbete.

### □ Bekännelse från föräldrar

När det gäller undersökning och diagnos i ett enskilt fall framhåller författaren mycket klokt att "Diagnostiseringens syfte är primärt inte en bekännelse från föräldrarna". En press i den riktningen försätter föräldrarna i en försvarsposition, som kan göra att de fortsättningsvis avvisar allt samarbete. Författaren anser välutbildade socionomer bäst lämpade att handha såväl utredning som behandling.

Psykologens roll i samarbetet nämns på några ställen men högst parentetiskt. I behandlingskapitlet nämns överhuvudtaget inte något om en psykologinsats. Däremot trycks på behovet av "behandlare" med god utbildning och förmåga att möta ångest och aggressivitet.

Författaren är medveten om och framhåller att förslagen om ökade personella resurser, ökad utbildning o.s.v. kan komma att falla på ekonomiska svårigheter. Men på lång sikt kan ett tidigt insatt förebyggande arbete löna sig ekonomiskt även om den aktuella kostnaden ter sig hög.

### □ Service och myndighet

Om boken *Barn som far illa* är avsedd som handledning för socialarbetare skulle man gärna sett en något fylligare diskussion i frågeställningen myndighet eller service. Ett exempel: En ung mamma satt storgråtande inne hos läkaren och beklagade sig över sin "hemmahosare". "Det är ännu som man hade svärmor hos sig varenda dag".

I ett annat fall redovisade en erfaren "hemmahosare" sin behandlingsfilosofi: "Min sak är inte att mästra utan att ge en service som innebär och uppfattas som hjälp till självhjälp."

Dilemmat i barnomsorgen är just balansen mellan service och myndighet. Målsättningen bör vara att föremålen — eller offren om man så vill — upplever ett ingripande som service, inte som ett myndighetsövergrepp. Det gäller att alla i ett ärende engagerade handläggare har denna målsättning som ledstjärna i sitt arbete, även i medvetande om att principen i praktiken inte alltid är genomförbar.

Det är väl detta Kari Killén Heap menar när hon i sina förslag talar om behovet av välutbildade handläggare och behandlare, kapabla att möta både ångest och aggressivitet. Det vore av intresse att få ta del av hennes uppfattning om psykologens roll och insatser härvidlag.

Boken *Barn som far illa* är ett ambitiöst arbete. Författaren diskuterar samarbetsfrågor, som enligt hennes uppfattning är kontroversiella, och där kan man naturligtvis ha olika mening, dikterad av vars och ens erfarenheter. Boken är i varje fall tankeväckande.

Litteraturförteckningen är omfattande.

Inga-Greta Agrell